

TESTVÉRI SZÓZAT

A

NÉPTANÍTÓKHOZ.

A M. NEVELÉSI TÁRSASÁG ÁLTAL
JUTALMAZOTT PÁLYAMŰ.
ÍRTA:

NÉMETHI IMRE.

KIADTA A NEVELÉSI TÁRSASÁG.

PESTEN,
NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL

1848

Adtál uram szabadságot, adj hozzá értelmet is.

ELŐSZÓ.

Kedves honfi- s pályatársaim!

A magyar nevelési társaság, melly Márczius 25-ke óta új életre ébredt öt évi tétlen szunnyadás után, april 27-én tartott gyűléséből következő pályakérdést hirdetett:

„Adassanak elő röviden a forradalmi események fővonalai politiko-moralis szempontból, s az ezekből fejlődött népjogok, – különös tekintettel hazánkra. – Ismertessenek meg a néptanítók polgári nagy kötelességeikkel, mellyek által, mint természetes tanácsadói a népnek - átalakulásunk békés eszközlésére nagy szolgálatot tehetnek a hazának. – E tekintetből terjesztessenek elő azon kötelességek, mellyek a néptanítókat a nép irányában különösebben illetik, s a módok, mellyek szerint e hivatásuknak megfelelhetnek. Továbbá iskoláikra vonatkozólag szóitassanak fel a néptanítók a kor-igényelte reformokra, s e tekintetben a nevelési társasághoz csatlakozásra.”

Ki volt kötve ez alkalommal: hogy egy-egy pályafelelet legfőlebb 3-4 ívre terjedhet; s körülmények szerint, igen sürgetős lévén a dolog, beküldési határnapul május 10-ike tűzetett ki.

E pályakérdésre a kitűzött határnapig csak egyetlenegy munka küldetett be, mi bizonyosan csak az idő rövidségének tutajdonítható.

IV

A beérkezett munka bírálóiul a gyűlés által Birányi Ákos, Ne y Ferencz és T a v a s s y Lajos nevezettek ki.

Mind a három bíráló egyértelműleg haszonvehetőnek, sőt egészben véve – illy tömött rövidség melleit – jónak, czélszerűnek nyilvánította a kérdéses művet.

Felbontatván a jeligrés levélke – (jelige: „Atdál Uram szabadságot, adj hozzá értelmet is.”) – kitűnt, hogy a munka szerzője N é m e t i Imre.

S midőn ezen munkát adja át olvasmányul a nevelési társaság a közönségnek, adja legkülönösebben nektek szeretett pályatársak! kik mint a nép gyermekeinek tanítói közvetve magának a népek tanítói vagytok.

Midőn ezt cselekszi a társaság, főkép azon fontos szerepre akar titeket kedves testvéreink! figyelmeztetni, mellyet ugyan mindenkor és mindenütt visel a néptanító, de melly különösen a legújabb időben vajmi nagyon növekedett, s jövőben még inkább fog emelkedni.

Mert mit cselekszik tulajdonkép a jó és buzgó néptanító? Valljon az-e az ő fáradozásainak célja: hogy a tanítványok valahogy olvasni, írni, számvetni tudjanak? Korántsem. Hanem felhasznál minden bármi csekély kis alkalmat: hogy gyermekek szíveibe a jó erkölcs magvait hintse el, hogy ezek nyomán a gyermek jó ember, jó honpolgár, jó keresztény legyen. Embertárs, haza, Isten, ezek jelszavai az ő működésének, e három eszmeszentiség vezérli őt tántoríthatlanul nehéz de szép, gyakran tövises, de dicső, nem ritkán sanyarú, de magasztos pályáján. – Nem tudomány a cél, melly felé vezet a gyengéd nemzedéket, nem tudomány – a melly magában véve bármi szép, de egy magára hagyatva hideg és meddő: hanem valóságos célja a szeretet, melly önmagunk s felebarátunk boldogításának egyedüli hathatós eszköze. Tanít és szoktat szeretni Istent, szeretni embertársát, és szeretni önmagát, de nem önzőleg, hanem józanul. S midőn ezt cselekszi, akkor nevel, – nevel a szó legfőnségesb értelmében.

S épen ezen nevelési fontosságot akarja ez alkalommal szívetekre kötni a nevelési társaság oh szeretőit pályatársaink! Nincs és nem lesz soha fontosabb tényezője a haza boldogulásának, mint a nevelés.

Igaz, jelen körülményeink olyanok, hogy mindenekelőtt a hazát oltalmazni, megvédni, megtartani szükség, mert sok igen sok oldalról fenyeget a vész De vajjon mi önthet lelkesítő szellemet a megvédeés, a hősies küzdés nagyszerű munkájába? Egyedül a szeretet. A szeretet varázsa forrasztja össze a honvédő társakat egy megdöntetlen, áthathatlan tömeggé. Sziklafal gyanánt állandnak a haza szeretettől hevített ezrek és százezrek, miken keresztül nem hatand a kajánság és düh fegyvere! – Vagy elégséges-e a hősies erő és elszántság a hon oltalmára? Ha szeretet nem fűzé össze a testvéreket, az egy hazának fiait; ha egymás ellen fordítják bármi hős, bármi vitéz erejüket, vajjon nem az következik-e, hogy annál inkább fogják egymást pusztítani, minél nagyobb mértékben lángol keblökben a harczias szellem? – De a szeretet angyalától ihletve csudákat tesz a testvéri kéz-fogás.

Ha szeretetben, nem pedig irigység és gyűlölségben lángoltak volna fel számos hazai testvéreink szívei, – ha honfíúilag nevelve lettek volna, vajjon történtek volna-e olly sajnálatos kicsapongások, minőknek most szabadságunk arany korszakában, – fájdalom – nem ritkán tanúi valánk és vagyunk?

A nép, mellynek testvéri szeretete nincs, hazafiúi érenynyel sem bírhat.

S hogy ezzel bírjon a nép, az a néptanítók, a népnevelők kezében van. Nagyszerű hivatás! – dicső tér a működésre!

S nem csupán a most serdülő nemzedék irányában bírjátok e varázsló hatalmat kezetekben oh szeretett testvéreink! mert noha igaz, hogy hazánk későbbi felvirulhatásának legfontosabb tényezői mi nevelők vagyunk, nem tagadhatni,

VI

hogy jelenleg is és közvetlenül nagy és fontos munka várja különösen a néptanítót.

Ti vagytok szeretek társaink, igen ti vagytok a nép legközvetlenebb barátai; kezetek alatt nőtt fel a most már férfivá erősödött nemzedék; nektek hinni, bennetek bízni megtanult e nép annyi évek során át; tudja ő, hogy ti csak javát akarjátok, s akarhatjátok, – tudja, hogy ti nem fogjátok megcsalni.

Ha ti emeltek szót, felvilágosítván a népet a szereteti szent haza igazi érdekei, valódi üdve iránt; ha ti szóltok a néphez a közerkölcsiség, polgárisodás és emberiség szentséges nevében, ha ti mutatjátok fel előtte a szabadság és testvériség pálma ágát; ha ti mondjátok neki, hogy amott, hol az ámitás és csábítás nagy szavakat harsogtat, a fennen dicsőített célok mögött szolgaság és kancsuka lappang, – ha ti teszitek mindezt, ti a népnek valódi barátai, tanácsadói, testvérei: – lehetlen, hogy nagyszerű ne legyen a hatás, lehetlen, hogy szavaitok villanyereje, s honfiúi érzetek hő napsugara a nép szívét honboldogító, honmentő tette ne buzdítsa!

S ez íme a ti jelenlegi dicső feladástok, ti népbarátok, népnevelők! Elhanyagolhatnátok-e ez alkalmat, kiérdemleni a nemzet, a civilisait világ, s a hálás utókor elismerését? Hidegek, mozdulatlanok maradhatnátok-e most, midőn a hon angyalának áldása mosolyok felétek? Nem, nem, ez lehetlen!

Ti nektek meg kell érteni bennünket; testvérek szólnak testvérekhez, nevelők nevelőkhez. Nevelőnek nem lehet más vezércsillaga, mint az emberiség, nem lehet más zászlója, mint a szabadság.

Isten segítsen mindnyájunkat nagyszerű munkánkban!

A haza nemtoje kísérje és áldja minden lépéteket!
Pesten, május 30-án 1848.

Ney Ferencz,

a kisdedóvó-képezde igazgatója, s a m.
nevelési társaság rendes elnöke.

Néptanítók, polgár- s pályatársaink!

Megharsant a' kürt s riadása fölkölté az alvó népeket, s az elnyomott milliók keblét a szabadság szelleme ihleté meg, s egyesültek, testvérisültek a népek a szabadság szent igéjében. Egyesülésük hatalma elsodrá a bitorló kormányok ingathatlanoknak látszó épületeit, mint elsodorja az apró patakból óriási folyamává vált vizelem természetyszerű útját akadályozó gátokat. Nagyok voltak a múlt hónapok eseményei, belőlök az örökigazságnak istenújtól vezetett diadala egy szebb jövőnek csiráját fejté ki.

Sokan közületek távol az élet zajától csendes falvaitokban, bércek s erdők árnyai között nem látták a hajnalt, melly Europa fölött felderült; pedig a forró nap izzasztó munkája kezeitekre vár; sejdítetek a szürkületet, de az események tiszta világa nem hatott el hozzátok; pedig a felszabadult milliók töletek várják bizonytalanságban szorongó keblök megnyugtatását s leikök felvilágosítását. És épen e milliók s ti barátink vagytok azok, kik a múlt kínait leginkább érzetek, kikre e sza-

bad mozgalmak által legtöbb áldás hárult, és nem ismeritek a kezeket, mellyek üdvötökön munkáltak, vagy kósza hírek után félreismerhetitek azt.

Mi, kik az események tűzhelyénél vagyunk, s együtt élve az idővel, a dolgok tisztább ismeretével bírnunk, polgári kötelességünknek ismerjük pályatársaink közületek azokat, kikhez elzárt helyzetüknél fogva a kor fejleményeinek híre vagy épen nem, vagy ferdítve jutott el, felvilágosítani, nehogy tévútra vezetettve általatok a nép is – mellynek az elégedettségre soha több oka nem volt – balul értesítésék

Fogadjátok e sorokat – testvériségünk s baráti szeretünk zálogát – olly meleg kebellet, millý meleg érzelem- s honfíkőtelességérzet feszíté keblünket akkor, midőn e sorok hozzátok intézését elhatározók. -

S most, mielőtt azon történet fonalainak legombolyításához fognánk, mellynek minden egyes szálai mintegy kivezető vezérfonalul szolgáltak bilincseink tömkelegéből, szükséges: hogy békóinkkal együtt rázzuk le előítéleteinket s igazságtalan ellenszenveinket is, mellyek az eddigi hatalom befolyása alatt levő nevelés s visszas társadalmi állapotunk által belénk csepegtettek, s mellyek a felebaráti szeretettel meg nem egyeztethetők. . . Illy kárhuzatos előítélet bennünk a hitfelekezet s más népfaj gyűlölete.

Az isten minden embert saját képére s hasonlóságára teremtett, s üdvözítők, midőn hozzánk leszállott s mennyei tanát hirdető, megparancsol;!: hogy szeressük egymást mint testvérek; nem monda, hogy ti magyarok vagy tótok vagy zsidók, csak a magyarokat, vagy tótokat vagy zsidókat szeressétek, nem; hanem hogy sze-

ressünk minden embert, akármilyen nemzetségű vagy hitfelekezetű legyen; mert mindnyájan egyformán isten-liai vagyunk, kinek kegyelmére csak úgy tarthatunk számot, ha az ő képét minden embertársunkban egyformán tiszteljük és szeretjük. – De van-e okunk más nyelvű vagy hitfelekezetű embertársunkat gyűlölni? A gyűlölség bűn a keresztény ember előtt, különben is oka-e annak valaki, hogy ő magyarnak vagy németnek vagy zsidónak, vagy ilyen vagy amollyan hitfelekezetűek közt született? Arról nem lehet senki, az a véletlen játéka, s mi valakit azért gyűlölünk, minek ő nem is oka? hisz' ez nem keresztényi, hanem ördögi tett volna.

S valóban ördögi találmány is volt a népfelekezetek közti gyűlölség magvának elhíntése. A gonosz irigylé embertársainak egységét s boldogságát, s egymás ellen uszítá a népfelekezeteket, s míg ezek egymást dúlták, addig ő ördögi kajánsággal készíté a lánczokat, melyekkel a kölcsönös harcban elerőtlenedett vakokat – kik nem látták át a gonosz célját – a szolgáltság jármához fűzé. S így levének kegyetlen kényurak és ostor alatt vérző rabszolgák.

Higyjétek meg, nincs nagyobb ellensége az emberiségnek, mint az egyenetlenség; nincs biztosabb út a közös boldogsághoz, mint az egység s testvériség az egész emberiséggel. Rázzuk le magunkról a nemzet és hitfelekezet-gyűlölség alacsonító köntösét s öltözzünk a keresztény-szeretet s testvériség palástjába, és erősek leendünk az elnyomók ellenében s a pokol kapui sem vesznek győzedelmet rajtunk; – valamint kedvesek leszünk az isten előtt, ki mindnyájunknak közös atyánk s kinek mindnyájan egyformán fiai vagyunk.

Istennek mindnyájan egyformán fiai vagyunk. Mi következik ebből? Ebből egyenesen az következik: hogy senki sem bírhat olly jogokkal (jussokkal), mellyel másik embertársa nem bír; így minden kiváltság, melly egyik embernek születésénél fogva több jogot ad, mint a másinak, igazságtalan. Illyen kiváltsága volt a magyar nemesnek, midőn semmit nem volt köteles a haza szükségeinek födezésére tenni, hanem minden terhet a jobbágyra tolt; illyen igazságtalan kiváltsága volta nemesnek, hogy csak ő született szabad embernek s szabad föld urának, a jobbágy még születése előtt szolgaságra rendeltetett; pedig a jobbágynek természetből adott jogai (jussai) épen azok, mellyek a nemeséi. Isten az emberek közt jogra (jusra) nézve nem tesz különbséget, az ember által tett különböztetés égbe kiáltó igazságtalanság s szinte gonoszság találmánya.

Érezte ezt a magyar nemesség, s látta, hogy a bitorlóit javakon nincs isten áldása, azért önkényt lemondott kiváltságáról s jogait megosztá a jobbágygyal, és levének nép.

A népfajgyűlölség népünkben leginkább a zsidókra irányul, s sajnosán kell megvallanunk, hogy e faj nagy részének erkölcsi súlyedése okot ad a gyűlöletre; de tekintsük e szegény faj helyzetét, azon századokon át tartó megvetést, elnyomást és minden kigondolható gúnyt és üldöztetést, mellyet e népnek túrnie kellett, s e mellett a kereskedésen kívül minden más becsületes keresetmódtól el vala zárva; így a szegényebbje mintegy kényszerítve volt, hogy csalással és uzsorával tengesse nyomorú életét. Neveltetésére, javítására pedig soha gond nem fordítatott. Csoda-e, ha illy elhagyatásban, illy

megvettetésben ennyire sülyedett? – Igaz, hogy nagy része zsarolja, csalja a népet. A zsidó csalt, de piszkos keresményének egy részét azok nyelték el, kik e működését elnézték; ha az igazságkiszolgáltatásban nyilvánosság lesz, e csalásokra az alkalom is elenyészik. Szánunk s javítanunk kell e népet inkább, mint gyűlölnünk. És mégis voltak olly gyalázatosok, kik a szabadság e szent napjait azzal fertőztették be, hogy a zsidógyűlölség czíme alatt megrohanták e védtelen népet, megrohanták és tán kiöldösték? nem, kirabolták a gyalázatosak, s a békés forradalom dicső napjait beszennyeztek. Nem zsidógyűlölség, piszkos rablásvágy vezette bélyegző lépteiket; de a törvény súlyos keze elére őket. Ezek azt követelik, hogy ki kell a zsidókat űzni az országból, de ugyan hová? Valjon Magyarország szívesen látná-e, ha valamelyik szomszéd országból egy pár százezer zsidót hozzánk űznének? Bizony nem, be sem bocsátanánk. Így szomszédaink sem fogadják be tőlünk. De hát mit tegyünk? Vegyük el az alkalmat a csalásra a nyilvánosság által; hej a zsidó sem csalhatott volna annyit, ha annyi jó ismerőse nem lett volna magasabb helyeken. –

Továbbá oktassuk a népet s vegyük ki a tudatlanságból, hogy ne engedje magát olly könnyen rászedetni. És végre adjunk a szegény zsidónak alkalmat, becsületes módokat a kenyérkeresetre, s tegyünk úgy, mint üdvözítünk, ki nem akará a bűnös ember vesztét, hanem hogy megtérjen.

A nyilvánosság, hála istennek! megvan, a törvénytöréseknél nem lesz pártolója a csalónak. Üldözni fogja a törvényt a rossz zsidót; de becsüljük meg a becsületes s

szorgalmatost. És végre emlékezzünk meg, hogy keresztények és szabad emberek vagyunk.

Lemondva a nemzeti, hitfelekezeti előítéletről, átlátva a nemességi kiváltságok igazságtalanságát, még sok balfogalmakkal is bírunk, melyeket helyesekkel kell beváltanunk, hogy tisztán felfoghassuk korunkat, s e tiszta felfogással a néptanítónak – ki millióknak irányadója – már csak ezen szempontból is a haza érdekében bírnia kell.

Már zsenge korunkban irtózáttal tölték el lelkünket e szó iránt: *revolutio* (forradalom), mi ez alatt mindenféle isten s ember ellen elkövetett legszörnyűbb zavarásokat, öldökléseket, s ki tudja, milly borzasztó dolgokat értettünk; pedig ez eszmével tisztába kell jönnünk, mert jelenünkben nagy szerepet játszik. *Revolutio* (forradalom) magában véve sem jó, sem rossz dolog; sokszor természetes, szükséges, s olyan, mint a háború. Ha a háború igazságtalan megtámadás, akkor legpiszkosabb rablás, s ki viseli, nem hős, de rabló; ellenben ha valamely nemzet megtámadatik s védelmére háborúhoz folyamodik, itt a háború igazságos és szükséges. így van ez a *revolutio*val is: ha valamely kormány erőszakkal megfosztja a népet jussaitól, s korszerű kifejlésében gátolja vagy épen tönkrejuttatja tömérdek szükség- s a nép akarata nélkül fölvetett adósságokkal: akkor az illy hatalom elviselhetlen lesz, s azon jognál (jusnál) fogva, mellynél fogva szabad a rablótól visszavenni elidegenített jószágunkat, szabad az illy kormánytól visszakövetelni elidegenített jogainkat (jussainkat) s magunkat a végromlástól megmenteni. Továbbá a *revolutio* (forradalom) akkor félelmes csak a csendes honpolgár előtt,

ha vadállati dühöngés bélyegzi; de látjuk, az újabb időkben az épen nem történt, sőt a mai forradalom az evangéliumi testvériség leghathatósabb terjesztője volt; mert legkülönbözőbb nemzetek testvérekké olvadtak benne. És egész Europa szabadságának kivívásában alig esett el ezer ember áldozatul: holott ezelőtt, ha egy kormány-
nak kedve szottyant a harcra, százezrek hulltak el a nélkül, hogy tudták volna a népek, hogy voltaképen miért is mészárolták egymást.

Aztán az a balfogalom is uralkodik közöttünk, hogy minden rász, mi fölülről jő, a királytól származik. Dehogy, az isten mentsen meg; ez nem áll. A királyok is csak egyes emberek, s egy ember maga nem képes nagy országokat kormányozni, ez felülmúlja erejét, hanem kormányzói, ministerei vannak, kik a kormányzás terheit viselik, azért midőn kormányt említünk, soha sem értjük alatta a királyt, hanem azokat, kik kormányoznak, a ministereket. – És ha forradalom tör ki, nem mindig a király ellen irányoztatik; hanem a zsarnok ministerek ellen. így volt ez nálunk is; mert a mi királyunkat szeretjük; hiszen a világon soha sem kell annál jobb szívű ember, de az ő volt ministerei soha sem engedték a népek kívánatait hozzá jutni, s minden rász, mi történt rajtunk – pedig ugyancsak elég történt, s aligha kiheverjük egyhamar – a volt ministereknek tulajdonítandó; el is csapta őket ő felsége.

Ha ezen s több illyszerű előítéletek s balfogalmaktól megszabadulva lelkünket a testvériség s keresztény szeretet lángja hevíti; ha a tán sértett önérdeket s egyéb mellékes tekinteteket mellőzni tudjuk, s tisztán mint emberek s keresztények gondolkozunk: akkor képesek

vagyunk helyesen fölfogni e kor eseményeit, mellyek vezetésében az istenkezek félreismerhetlenek, s mellyeket főbb vonalaiban előadunk, hogy az ezekből eredő népjogok annál inkább megértessenek.

Tekintsünk vissza egy kevésbé a francia háborúra, hiszen nem olly messze volt tőlünk, sok közülünk maga is érte, legtöbbünknek apáink; majd fél századig dült ez iszonyú vész Europa népein, s meg sem szűnt, míg végkép ki nem méríté erejéből. S ugyan miért volt e szörnyű harc? Talán valami betóduló vad csorda ellen kelle Europa békés népeinek élet-halálra védelmezni birtokait s övéik életét mint .tatárjárás vagy a törökfoglalás-kor? Nem, illy népnek nyoma sem látszott. Talán Europa valamely népe keredett föl a szomszéd népek meghódítására, elnyomására? Dehogy, hiszen a népek épen nem is bírtak szabadságokkal. – De hát miért kellett annyi vérnek folynia, miért tönkre jutnia s kimerülnie a szünet nélküli harcban a népmillióknak? –

Mert hát a lelkes francia népben a szabadság érzete fölébredett, s féltek a kormányok, hogy ez alattvalóikba is átszivárog, s azok is követelni fogják emberi jogaikat. így harczra keltek a francia nép ellen, hogy benne az eszmét fojtsák el. És pedig harczoltatták a népeket eleinte saját üdvök, a szabad eszmék, ellen. Később a francia népből egy hatalmas hódító kelt föl, ki Europa országain keresztül kasul vezeté hódító seregeit s osztá s vévé a koronákat. Ekkor a népeket harczoltatták, hogy az elveszett koronákat visszaszerezzék előbbi uraiknak. E harczok nem a népek, hanem a fejedelmek harczai valának. A fejedelmek osztakoztak a konczon; a népek

pedig az osztály harcaiban verőket onták s koldusbotra jutának. De hát mi volt jutalmok vagy legalább kárpótlásuk ennyi hűség és áldozatért? Az, hogy földarabolták országaikat, a német földet vagy harmincz részre, az olaszt vagy tízre, s a lengyelt háromra; testvért testvértől szakasztottak el, hogy megdarabolva könnyebben lenyűgözzék őket, s a nemzetek visszajutottak az előbbi szolgaságba; azzal a különbséggel: hogy most tönkre téve, meg temérdek statusadósság (országos adósság) is nyomta a boldogtalanokat. S hogy a nyomorúságtól a fájdalom se maradjon el, szabad alkotmányt ígértek a népeknek, ha a béke kivívására minden erejüket fölajánlják; s a szegény nép, a szabadság reményétől lelkesítve, utolsó csép vérét, utolsó darab vagyonát fölládozá, hogy megmentse a trónokat; s lön béke: de az ígélet be nem váltatott, hanem emésztő fájdalomkép ült a népek emlékében, s nem volt a kimerült népnek ereje e roppant csalatást megbőszülni.

Es a népek tűrtek és várták az ígélet teljesülését, s 35 évig várták, s reményeik napról napra fogytak, kérelmeik visszapattantak azon sziklafalokról, mellyeket a fejedelmet környező ministerek érzéketlen keblük képezett. Csoda-e, ha olly roppant áldozatok után egy emberkornyi hasztalan várakozásban elszakadt a kínos türellemnek fonala; csoda-e, ha a folytonos nyomtatás alatt elkeseredett nép csak egy intésre várt, hogy mint ár fölzúduljon, megsemmisítse a gyűlölt hatalmakat, hogy emberi jogaiba visszahelyezze magát?

A tüzes olasz nép koronkint föl-fölemelkedett, de eldaraboltságában gyenge vala megvívni elnyomói- s ezek szövetségeseivel; míg a legközelebb múlt évben az

új pápa IX. Pius szabad nézetei által lelkesítve Sicilia lerázá a nápolyi kormány jármát; de ez nem vala elég hatással Europa népeire, kiknek szemek a lelkes francia nemzetre voltak szegezve. S e nagy nép megfelelt testvérei várakozásának, s kormányát, melly a vesztegetés s lélekvásárlás mesteri kezelése állal olly erősnek hitte magát, Párizs 24 óra alatt megbuktatá, febr. 22. 23. 24-én három napi elszánt harc után. Lajos Fülöp királyi családjával együtt épen olly földönfutóvá lett, mint millyenné tette 18 év előtt atyafielődjét X. Károlyt. És a francia nép, melly annyiszor csalatkozott már fejedelmeiben, e méltóságot végkép eltörlé, s a köztársaságot kikiáltá. Febr, 26-án a rendes katonaságot lefegyverkezteté, s ugyanazon nap 30,000 polgár ír be magát a nemzetország közé, a kivívt szabadságot megőrzendő. — E nagyszerű diadala a szabadságnak mint villám rázá föl a népek önéretét, s mint istenkéz inté-sére Némethon minden népei hangosan követelték az ígért alkotmányos szabadságot.

A magyar orsz. gyűlésen ez időben a legnagyobb erőfeszítéssel küzdött az úgy nevezett ellenzéki (oppositio v. liberális) párt a nép érdekeiért a conservatívek ellen, kiknek erejük a német befolyás alatt levő cancellaria vesztegetései által igen a nyakunkra gyarapodott. Illy állapotban érte az országgyűlést a párizsi forradalom hire s erre márczius 3-án Kossuth Lajos megtéve az országgyűlési teendőök iránti indítványai, mellyben fennen kimondá: hogy a magyar alkotmányos szabadsága addig biztosítva nincs, míg Ausztria minden tartományai alkotmányt nem nyerne, s míg a magyarnak saját fele-

lős ministeriuma nem lesz, s ennek megadására fölkéré ő felségét. E fölhívás által, a párizsi, s különösen müncheni s több német városok fölkelése által már zajlásnak indult Bécs is kitört, s egy esti harcz után megbukott Meternich is, s 30 millió nép átkával terhelt Angolországba menekült. A fejedelmek legjobbjának, kegyes királyunknak csak most volt először alkalma, népét megérteni, s népe kérelmét azonnal teljesíté.

A magyar orsz. gyűlés alsó táblája Kossuth Lajos főlebb említett indítványát – mellyben a nemzet egyéb kívánatai is foglaltattak – pártkülönség nélkül közakarattal magáévá tette. Tíz napi kínos várakozás után nádor ő fensége irányadására a felső tábla is elfogadá. Marczius 15-én ismét Kossuth Lajos indítványára a nemesség lemondott adómentességéről, s elengedé a robotot s egyéb úrbéri tartozásokat. Az ország kívánatát egy fényes küldöttség vivé Bécsbe ő felségéhez. De itt ha Meternich nem volt is jelen, megvoltak még czinkosai s tanítványai; minden ármányt, minden erőt fölhasználtak, hogy a nemzet egyhangú kívánságát királyunk alá ne írja; de szereteti nádorunk elszánt küzdelme s fölséges nagy bátyjánál hathatós közbenjárása s Kossuth Lajos hatalmas szelleme, ismét megtörte őket, s mart, 18-án a Pozsonyba megtérő követség élén Kossuth Lajos az isten szabad ege alatt szabadnak hirdeté magyar haza minden fiát. S c pillanat óla e szó alatt *nép* nemcsak a szegény volt jobbágy értetik, hanem értetünk mindnyájan, kik e szabad hazában élünk minden különbség nélkül; e nevet: *nép* büszkén magáénak vallja gróf, báró, nemes s volt jobbágy, mert benne a szabadság által mind testvérekké levőnk.

Ezek szerint a volt jobbágy szabad földjét, személyes szabadságát nem pusztán a királynak köszönheti, hanem azon derék honatyáknak, kik ez országgyűlésen tulajdon érdekek fölládozásával, s nemes elszántsággal küzdöttek a népért. Azért, atyámfiai! tisztelet a nemességnek, melly kiváltságairól kárával is lemondott, s osztozik a néppel jó s bal sorsában

Még egyszer üté föl fejét a bukott hatalom maradványa az országgyűlés ellenében, de csak gyöngeségét árulá el.

Az országgyűlésnek e küzdelmeiben hatalmas támasza Pest vala; a bécsi fölkelés hírére Pest martius 15-én tartott népgyűlésében fölfegyverzé magát, s megesküvék elszánt népe, hogy utolsó csepvérét a szabadság kivívására áldozandja. Esküjét a nép Petőfi Sándor népköltőnk e dala után monda el:

Talpra magyar, hi a haza!
Itt az idő: most vagy soha!
Rabok legyünk, vagy szabadok?
Ez a kérdés, válasszatok!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink.
Kik szabadon éltek haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk!

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongyélete,
Mint a haza becsülete.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk.

Fényesebb a láncznál a kard,
Jobban ékesíti a kart,
És mi még is lánczot hordtunk,
Ide veled régi kardunk.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk.

A magyar név megint szép lesz
Méltó régi nagy híréhez,
Mit rá kenlek a századok,
Lemossuk a gyalázatot.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk.

Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk.

S egyszersmind az ország minden vidékeire szétküldé azon 12 pontokat, mellyeknek törvénynyé alkotását szabadságunk biztosítására követeié. A pesti 12 pontok az egész hazában lelkesedéssel fogadtattak, s e következők:

Mit kíván a magyar nemzet?

Legyen béke, szabadság és egyetértés!

1. Kívánjuk a sajtószabadságot, és censura eltörlését.
2. Felelős ministeriumot Buda-Pesten.
3. Évenkinti országgyűlést Pesten.
4. Törvényelőtti egyenlőséget polgári és vallási tekintetben.
5. Nemzeti őrsereget.
6. Közös teherviselést.
7. Úrbéri viszonyok megszüntetését.
8. Eskütszéket, képviselőlet egyenlőség alapján.
9. Nemzeti bankot.
10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk.
10. A political statusfogylok szabadon bocsátassanak.
11. Unió Erdélylyel.

Ezekért kész vala harcra kelni Pest minden fegyverfogható férfija; telve voltak az utcák tolongó néppel a nagy ingerültség és zaj mellett is mindenki tisztelé a személyes bátorságot s a magántulajdon s vagyon szentességét. Forradalom volt, a nép-kész vala szembe szállni elnyomóival, de polgártársának személyét és vagyonát senki nem bánta Illy lelkesedés volt a haza többi városaiban, s mindenütt rend uralkodott, mintha az emberek keblét égi malaszt szállotta volna meg, hogy a szabadság

e szent ünnepeit meg ne szentségtelenítsék. És e lelkesedésben s e rendben milliók egyesülése nyilatkozott, melly nyilatkozat ellenében nem volt bátorsága a düledező kormánynak durva erőt alkalmazni.

Íme barátink, ez a jelen forradalom igen igen rövid rajza. Az elfogulatlan ítélő, ki elő- s balítéletektől menten mint ember, mint keresztény gondolkozik, átlátandja, hogy e' nagyszerű népmozgalomban, mellynek főséges célja semmi embertelenséggel meg nem fertőztetett, s mellyben az elszaggatott népmilliók testvérileg egyesültek, az isten nyilatkozott a kor szelleme által, s a népek méltók ez isteni kinyilatkoztatásra, elnyomóiknak, s azok alávaló eszközeinek nagylelkűen megbocsátottak. E forradalom szép és dicső vala, mert általa az emberiség megváltatott a szolgaságtól, s a fejedelmek lelke megkönnyült az elnyomás öntudatának súlyától.

De van egy dolog, melly a revolúcióval gyakran együtt jár, s melly meggyalázza ezt, s gyakran minden kivívt jogot kegyetlenül megsemmisít. Ez a *reactio*. *Reactio* az: midőn a revolútio által megbukott hatalomnak egyes ármánykodói bevárják, míg a lelkesedés első tüze lelohad, s addig ők elvonulva sötétben kovácsolják gaz terveiket, hogy miként juthassanak föl ismét a népek nyakára, s természetesen ördögi munkájokat ott kezdik el, hol végezték t. i. a tudatlanság felhasználásánál s az egyetértés felbomlasztásánál. Az ilyenek azután minden áron folytatni, a szélsőségre igyekeznek vinni a zavart, s elvegyülnek a tudatlan nép közé; ők, kik eddig a zsarnokság vakengedelmességű szolgálai valának, a népet az okos szabadság korlátainak áthágására izgatják. Ne higy-

jetek nekik, mert a farkas a baránybőrben is csak farkas marad. Könnyen megismerhetitek őket, csak azt néz-
 zétek, hogy mint beszélt ezelőtt két hónappal. Az ilyenek
 aztán ismét lángra gyújtják a népgyűlölség piszkos tü-
 zét, és egymás ellen uszítják a külön ajkú s hitfeleke-
 zetű népeket. Illy bujtotgatások által ingereltettek föl elle-
 nünk horváth és rácz testvéreink, és e bujtotgatásnak
 következménye az lett, hogy Kikindán az elcsábított nép
 rémítő kegyetlenségekre vetemedett. – Illy bujtotgatók
 azok, kik a néppel el akarják hitetni, hogy most már min-
 dent, a mi az uraságé, föl lehet osztani, hogy így zavart
 okozva, egymást öljük, vágjuk, s majd addig ők ismét
 könnyen a hátunkra kerekednek; vagy ha nem sikerült
 tervük, a zavarok után ők szépen tovább állanak, s a
 szegény elcsábított tudatlan nép nyeli el a levét.

S itt kezdődik a ti kötelelességlek legfontosabbika.
 Ti néptanítók, baráti, tanácsadói vagytok a népnek,
 titeket illet a felvilágosítás, titeket a bujtotgatóktól meg-
 óvás szent kötelelessége. Ezt várja tőletek a haza békéje s
 szabadsága; s ti teljesítenditek polgári kötelelességetek.
 Fogjatok kezét e szent munkára a lelkészek és jegyzők-
 kel, a haza és kivívott szabadság érdekében kövessetek
 el mindent, hogy a nép a veszélyes izgatónak hitelt ne
 adjon. Mutassátok meg ellenségeinknek, hogy a nép,
 mellyet butaságban tartani igyekeztek, érett és méltó a
 szabadságra.

Jelen körülményeinkből fölmerült kötelelessége a nép-
 tanítóknak kétféle, egyik a népre, másik saját iskolá-
 jának körére vonatkozik, mind a kettő nagy fontosságú
 s lelkiismeretes dolog.

Olly népet kell felvilágosítaniuk, mellynek sötét-ségben tartása századok óta egyik legnagyobb törekvése volt a hatalomnak.

Olly népet kell megismertetniek nyert jogaival, melly eddig jogokat nem, csak terhes kötelességeket ismert.

Olly népet kell megtanítaniuk e jogok okos használatára, mellyet eddig – gyalázat, de igaz, – bottal igazgattak.

Most e nép *szabad, önálló*; támogassátok lépteit jó tanácsaitokkal, míg új helyzetében megerősödik.

Mellyek hát a nép jogai?

A legközelebbi orsz. gyűlés, mellyben a nemes-ség megszűnt kiváltságos osztály lenni s jogait nagylel-kűen a nép kezébe tevé le, – 31 t. czikket alkotott. Ezekből kifolyó népjogokat röviden előadandatik, meg-ementlívén figyelmeztetésül a néhol történt félreértéseket is, a kellő felvilágosítással együtt.

A volt jobbágy szabadságának abétzéje a IX. tör-vényczikk, melly azt mondja: „*Az úrbér s az azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot) dézma és pénzbeli fizetések, e tömény kihirde-tésétől fogta örökösen megszüntetnek.*” E törvény által a jobbágyból szabad földbirtokos lett, és jobbágy telkétől semmi nemű fizetéssel vagy természetmennyel nem tar-tozik volt földesurának, de csak jobbágytelkétől nem, mert ha nem jobbágytelkéhez tartozó más urasági földet használt árendában, vagy feléből, azon földök a földes úrnak egészen magán birtokai levén, most is azok marad-nak, és ezekért járó árendát vagy fele vagy harmada természetmennyt – az egyesség szerint – a volt job-

bágnak szintúgy ki kell szolgáltatnia, mintha azt bárki más használná; mert a törvény csak a jobbágytelkek utáni tartozástól szabadítja fel A XIII. t. cikkben pedig az egyházi rend is lemondott a papi tizedről, s így a földet semmi úri tartozás, semmi papi tized nem terheli.

A főlebb is említett IX. t. cikk 4 §-a szerint: „az úri törvényhatóság megszüntetik”, s a hol rendezett tanács nincs, a nép egészen a megyei hatóság alá helyeztetik. így az úri hatalomtól is ment, szóval: nem szolgál, hanem olly szabad polgára a hazának, mint maga a volt földesúr vagy bárki más.

Voltak olly alávaló bujtogatok, kik a nép e fõlszabaddulásáról szóló törvényt úgy magyarázták a tudatlan népnek: hogy most mind, mi a földesúré, föl lehet osztani, és a tudatlanok, kik nem tudták fölfogni, hogy a törvény sem rabolhatja el egyik emberét, hogy azt a másiknak adja, neki rohantak a földesúrénak, s ki mint bírta, úgy marta s foglalta azt, mi nem volt az övé. És nem gondolták meg, hogy majd azok, kiknek még csak egy telkek sincs, majd az övéket foglalják el e módon.

Így történt egy helységben, hogy az elcsábított nép megrohanta a földesúr vagyonát s elfoglalta; mikor a kastélyra került a sor, az előkolompos, egy jó birtokú telkes gazda, az uraság legszebb selyem – bársonyos szobáiba menvén, azt monda: „ez az enyém lesz,” erre a háta megett álló hazátlan zsellér szomszédja azt felelé: „jó lesz biz a, szomszéd uram, s minthogy kend ezután a kastélyban lakik, nekem pedig házam nincs, hát én meg elfoglalom a kend házát.” De a telkes szomszéd erre fölfortyant: hogy letõri a derekát, ha csak lábát beteszi a küszöbön. Íme a jó lelkű ember a másét elvette volna,

a magáét pedig nem engedé. Már mire vinne ez aztán, ha illy rablás szabad volna? hiszen egymást falnók föl és mégsem lenne vége az osztakozásnak.

Mindenki birtoka szent, s ki máséra teszi kezét, rabló, s a törvény büntetése alá kerül. így van a közlegelőkkal is. A X. t cikk azt mondja: hogy a hol a legelő-elkülönzés és összesítés törvény útján már véghez ment, az többé föl nem bontathatik. A hol pedig még nem történt meg, ott szinte a törvény útján fog elintéztetni s mindenkinek igazság szolgáltatni. A felebaráti szeretet és igazság korában élünk, s ki szabadságát ember-társa kifosztására akarja felhasználni, az érdemetlen a szabadságra.

Szóljatok e tekintetben a nép ösztönszerű igazságszeretetéhez, mert az efféle zavaroknak nemcsak az a rász következése lehet, hogy a zavargók mint rablók keményen megbüntetnek, hanem mint – főlebb is mon-dók – egyenetlenségünkben gyengék levén, tulajdon s szabadságunk ellenségeitől legyőztettünk s régi nyomorult s orsunkra jutunk. Azért béke és csend legyen közöttünk, ha valami hiányosságunk van, várjuk meg a sor-ját; most olly férfiak kormányoznak minket, kik egész éltük munkásságát a népnek szentelték, majd igazat tesznek azok.

Midőn földeik és személyükre nézve a jobbágyok fől szabadultak, hasonlókká lettek a nemes atyafiakhoz, és viszont a nemes atyafiak hasonlókká a jobbágyi állapotból fel szabadult néphez, s ebből az következett, hogy mindnyájan, kik a hon javait élvezzük, tehetségünkhöz

aránylag közösen viseljük annak fentartására szükséges adót és egyéb terheket.

Ebből aztán meg az következett: hogy ki viseli az ország költségeit, joga is van intézkedni annak miként és hova fordítása fölött, s mivel mindnyájan viseljük a terheket, mindnyájunknak van jogunk intézkedni az ország dolgairól. Ezen jogunkkal pedig úgy élhetünk csak, ha követeket választunk-szívünk szerinti embereket-, kik helyettünk az országgyűlésen rendezzék a haza dolgait.

De ez a követválasztás olyan dolog, mellytől az ország boldogsága függ; azért ezt a jogot értelmetlen gyermekekre, szolgákra vagy épen tolvajlás vagy más efélék miatt büntetés alatt levőkre nem bízhatni. Ezért a törvény meghatározza, hogy kiknek lehet e joggal élni, a nélkül, hogy az ország java veszélyeztessék; és a törvény itt eléggé kiterjeszkedett egyelőre, úgy hogy e joggal minden becsületes $\frac{1}{4}$ telkes ember is élhet.

De miként éljen a szegény nép e jogával, hogy a haza jólétét ne veszélyeztesse?

Eddig a szegény jobbágnak political jogai nem voltak, s mindig gyermekorban volt; parancsoltak és engedelmeskedett, mint az iskolás gyermek, s ha rosszul sült ki a dolog, szinte úgy járt. mint az iskolás gyermek. Most a gyermekből férfiúvá, η szolgából önálló szabad emberré lett. Jogokat adott az országgyűlés, de értelmet hozzá nem adhatott. Pedig a szabadság olyan, mint az éles kés, a tudatlan gyermek nyakát metszi vele, az értelmes ember pedig ügyesen használja. Sok szegény földművelő ember szívesen be-betekintene most a világ. 885 ország dolgaiba, de olvasni sem tud a jámbor, vagy ha

tud is, nem igen érti. Itt ismét hozzátok fordul a nép, gyűjtésük őket magatok körül esténként vagy legalább vasárnaponként, s olvassátok, vagy inkább magyarázzátok meg neki a most hozott törvényeket; mert ez most minden embernek olly szükséges, mint a katekizmus, vagy káté. Mert hogy tudjon az élni jogaival, ki azokat nem is ismerni, vagy hogy tartsa meg az a törvényt, ki nem tudja, mi szabad, mi nem?

Erre nézve sok derék népbarát segítségtekre lesz kis nyomtatványaikkal. Illyen a többi közt: *Az öreg A. B. C*, hol az új törvények igen népszerű nyelven magyaráztatnak. Illyen Táncsis Mihály olcsó és népszerű újsága e cízzel: „*Munkások újsága*,” Táncsis Mihály szerkeszti, úgy ettől *Népkönyv, Hunnia függetlensége*, Vasárnapi egyesület. Továbbá *A pesti forradalom története* Kléh Istvántól, *A magyar forradalom napjai* Nyári Alberttől, *Pesti forradalom* Birányi Ákostól, Magyar ország 1848-ban Elefánttól. sat. Vegyétek, vagy véteszék meg a községgel az illyen hasznos könyvecskéket, s ezekből világosítsátok föl, kedves barátink, a befolyástok alatt levő népet az ország dolgairól. Nem kell most félni a nép értelmességétől; eddig ettől azért féltek azok, kik tudatlanságban tárták, mert az egész statusszerkezet, (az ország alaptörvényei) telides tele volt merő igazságtalanságokkal, s tartottak, hogyha ezeket belátja a nép, megdönti vétkes hatalmukat. Most máskint van a dolog; statusszerkezetünk a természetjog örök igazságin alapul, most nem a fölvilágosodás, most a tudatlanság a veszélyes, mert tudatlan ember könnyen a rossz lelkűek eszközévé válik.

Azért, polgártársaink! örködjétek a nép fölött, mert

üdvök saját üdvötök is. Nem sokára elkövetkeznek a követválasztás napjai; ha e nagy munka a szabadság érdekében szerencsésen vitetik véghez, úgy boldogságunk meg van alapítva; ellenkező esetben mindentől tartathatunk. Vigyázatok, mert el fognak jönni a néphez a ravasz rókák, kik csak egy pár hónappal is ez előtt a jobbágyot baromnak, tudatlannak, emberi jogokra méltatlannak nevezték, zsírján éltek, s terhein könnyíteni eszükben sem volt. Intsétek a népet, hogy ne higgyen mézes szavaiknak, a méz alatt mérég lappang. Tekintsetek múltjára, meg fogjátok ismerni, milyen szörű.

Ellenben ismerni fogjátok ti megyéitekben azokat, kik a megyegyűléseken az adó, örökváltság, szóval: a nép érdekeiért küzdöttek, – vagy más értelmes embereket, kikről régi tapasztalásból meg vagytok győződve, hogy a nép s szabadság emberei; ezekre figyelmeztessétek a népet. Biztos s határozott jellemű férfiakra van szükség a jövő hongyülésen, nem olyanokra, kik úgy forgatják a köpönyeget, a mint a szél fú.

A követválasztás az V. t. cikk szerint kerületenkint fog történni; egy bizonyos helységben össze fog ülni a szavazókat összeíró választmány, s azokat, kik meg tudják mutatni, hogy a jelen törvény szerint szavazó képességgel bírnak, a szavazók közé fölírják. Kik bírnak illy képességgel, az V. t. cikk2§-a világosan kimondja, hogy *„az országnak s kapcsolt részeknek mind azon ben született, vagy honosított legalább 20 éves, és sem atyai, sem gyámi, sem gazdái halalom, sem pedig elkövetett hűségtelenség, csempészkedés, rablás, gyilkolás s gyújtogatás miatt fényíték alatt nem levő lakosai, a*

nőket kivéve, törvényesen bevett valláskülönbség nélkül választók:

a) Kik szabad kir. városokban, vagy rendezett tanácscsal ellátott községekben 300 e. ft. értékű házat vagy földet, egyéb községekben pedig, eddigi úrbéri értelemben vett $\frac{1}{4}$ telket, vagy ezzel hasonló kiterjedésű birtokot, kizáró tulajdonul vagy hitvесеikkel, s illetőleg kiskorú gyermekeikkel közösen bírnak.

b) Kik mint kézművesek, kereskedők, gyárosok telepedve vannak, ha tulajdon műhelylyel vagy kereskedési teleppel vagy gyárral bírnak, s ha kézművesek, folytonosan legalább egy segéddel dolgoznak.

c) Kik, habár a fentebbi osztályba nem esnek is, saját birtokukból, vagy tőkéjükből eredő 100 ezüst forint évenkénti állandó s biztos jövedelmet kimutatni képesek.

d) Jövedelmükre való tekintet nélkül a tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akadémiai művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek, községi jegyzők és iskolatanítók, azon választó kerületben, melyben állandó lakásuk van.

e) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fentebbi pontokban leirt képességgel nem bírnak is.

3. §.

„Választható mind az, ki választó, ha életének 24-ik évét betöltötte, s a törvény azon rendeletének, miszerint törvényhozási nyelv egyedül a magyar, megfelelni képesé

A törvény e választói képességről szóló paragrafusait azért szöztük ide? hogy ha a kellő alkalommal

épen törvénykönyv nem volna valamely pályatársunk kezénél, az e tekintetben tanácsukhoz folyamodóknak felvilágosítással szolgálhassanak.

A főnebbi törvény szerint választói képességgel bíró, és a választók soraiba bejegyzett honpolgár a követválasztásra kitűzött napon a kihirdetett választói helyre megy s személyesen szavaz arra, kit képviselőjének kivan.

E választásoknál ne kövessük az eddigi tisztújítási s követválasztási példákat, kerüljük az ivás s más pénzületi korteskedés erkölcsrontó mótelyét; – tudjuk szégyenesebb sorsú nemes atyánkfiairol, milly dologkerülő s veszekedő hőökké váltak az illyszerű nemzeti ünnepély elkorcsosító befolyása által. Legyen a követválasztás szent és komoly dolog; mert a haza sorsára eldöntőleg hat, s ne engedjük magunkat nemtelen eszközökkel elcsábítani. Hogy valaki követválasztási jogát gyakorolja, nem kell zászlók alá borozó tanyákra seregelni, bemegy az ember a választási helyre, átadja voksát, s a követ kikiáltása után csendesen haza ballag s tovább folytatja dolgait.

Kinek szabadsága és vagyona van, úgy marad az az övé, ha meg tudja őrizni. így hazánk is csak addig marad szabad, míg elég erők leszünk azt mind külső, mind talán belső ellenségtől megvédeni, s fenlartani szabadságunkat.

S e végre a szabad ember kezébe fegyver illik, s a mostani zavargós időkben elkerülhetlen szükséges is. Minden egyes polgár egy-egy harczoza. védője legyen a szabadságnak. E czélből állítatik föl a nemzetőrség. A XXII. t. cikk világosan kiteszi: *a személy- és vagyon-*

bátorság, a közcsend és belbéke biztosítása, az ország polgárainak örökösére bízatik.

Így a nemzetőr csak tulajdon bátorléte és vagyona felett örökös, s a belzavarokban a rend helyreállítására köteleztetik, és semmiféle hódításra vagy külmegtámasztásra nem vezettethetik; már pedig a maga személyes és vagyonbátorságára kiki szívesen ügyel föl.

De van a nemzetőrségnek egy fontosabb rendelkezése is. Ugyan meddig volna azon nemzet szabad, mellynek nemzetőrsége nem levén, az ország s szabadsága védelmét a fizetett rendes katonaságra bízna?

Nézetem szerint csak addig, míg a katonaság főparancsnokának tetszenék; mert mikor akarná, ura lehetne a fegyvertelen népnek. De ha minden polgár egyszerűen gyakorlott fegyverforgató is; akkor a rendes katonasággal sem lehet elnyomni, A szabadság biztosítására nem elég az, hogy meg vagyon írva; meg legyen az védve is minden egyes polgár által.

De hát kik lehetnek nemzetőrök és kiknek kötelesek azzá lenni? A folebb említett törvénycikk 1 §-a szerint: *Mindazon honlakosok, kik városokban vagy rendezett tanácsokkal ellátott községekben, 200 pengő ft. értékű házat vagy földet, egyéb községekben fél telket vagy ezzel hasonló kiterjedésű birtokot kizáró tulajdonul bírnak) vagy ha illy birtokot nem bírnak is, de 100p. ft. évenkénti tiszta jövedelmök van, húsz éves koruktól ötven éves korukig – ha gazdái hatalom alatt nincsenek – a nemzetőrségbe beírandók és fegyveres szolgálót tenni tartósnak.*”

Kötelességük, mint folebb is láttuk, magokat a fegyverben gyakorolni s a közcsendet föntartani.

E törvény irányában sok helyen a nép ellenszenvet mutatott, mert rosszul értesítették őket, t. i. hogy katonának viszik, háborúba vezetik és tudja isten, még mit nem mondtak a boldogtalanoknak. Pedig e törvény koronája a többinek. Fegyvert kap a nép, vasárnaponként gyakorolja magát, és ha zavar van valahol, kiáll a rend és bátorlét helyreállítására; és ennyiből áll az egész. Ha pedig valamely ellenség megtámadna bennünket, jogainktól, szabad földeinkfől meg akarna fosztani: de már akkor csak elébe állunk ám, és életre halálra védelmezzük jogaink- és vagyonunkat.

A 12. §. így szól: *„Azoknak, kik a szolgálathoz szükséges fegyvereket megszerezni nem képesek, fegyver a köztudomány (országára táraiból fog kiszolgáltani.”* Így a szegény ember az országtól kapja a fegyvert, de rendben kell ám azt tartani.

Továbbá a nép egészen a megyei törvényhatóság alá helyeztetvén, egyszersmind, mint szabad embernek, joga van közgyűléseken megjelenni, és szavazattal bíró képviselőket községenként a megyei közgyűlésre küldeni; nagy szinte valamely fontos kérdés iránt a törvényes csend és rend korlátai közt népgyűlést tartani, és az országgyűlés elébe kérelmet nyújtani.

E törvénycikkeknak részletesebb kifejtése, úgy szinte a községi és megyei rendezés, a polgári és büntető törvénykönyv kidolgozása sat., mind a jövő hongyülés feladata lesz; mert az állomány alaptörvényei megváltozván, megváltoznak az azokból kiágazó egyéb törvények is. Azért csak igyekezzünk, hogy értelmes emberek menjenek föl követekül; mert ugyan csak szükség lesz okos főre.

Sok jó törvényt említettünk már eddig is, de mind-

ezeknek megtartása felől csak a III. tczikk biztosítja a nemzetet, az t. i., melly *a független magyar felelős ministeriumról szól.*

Már ez iratka elején említők, hogy a király maga nem kormányozhatja az országot, ez erejét fölülmúlja; tehát a ministerek által kormányoztatja azt. Az ezelőtt volt ministerek németek voltak és Bécsben laktak, s e mellett cselekedeteikről s kormányzásukról számolni nem tartoztak. A magyart Bécsből kormányozták olyan emberek, kik azt legkevésbé ismerek, s ellehet mondani, gyűlölték a magyart. Az igaz ugyan, hogy volt nekünk is ott valami magyar cancellaria-féle magyar kormányunk, de ez csak a német ministereknek vak eszköze vala. Így mi magyarok csak úgy tekintettünk, mint olyan nép, mellyel mentül jobban fejni kell, és ugyancsak hozzá láttak e gyönyörű mákvirágok. Nehogy azonban eszünkre térjünk s bele lássunk kártyájokba, titokba burkoltak mindent, s a nemesség kiváltságait legyezzették a nép rovására. Minden szabad mozgást elnyomtak, és lassankint úgy kipióczázták az ország zsírját, véréit, hogy ha még néhány évig tart, a zsíros falathoz szokott magyar csak a csonton rágódott volna. De a szabadságvágy elnyomására sok vesztegetés (Metternichnek egész Európában több ezer fizetett kéme volt) és bérlett katona kellett; mint-hogy pedig az ország gazdaságát amúgy csáki szalmájakint kezelték, pénzre volt szükségök, így temérdek statusadósságot csináltak a jó urak, mellyből legalább Magyarország javára garas sem jutott. A jelen idő forgó szele kitekerte piszkos kezükből a hatalompálczát, megbuktak; de üres erszényt és temérdek adósságot hagytak a birodalom nyakán, (Erről alább.)

Ebből aztán az a tanulság, hogy ebre nem kell bízni a hájat; azaz: nem idegen, hanem magyar és pedig olyan emberek legyenek a kormányon, kikhez a nemzetnek bizodalma van. – És a ki máséval sáfárokodik, számoljon is róla; azaz, hogy a ministerek, kik az ország jövedelmeivel sáfárokodnak s kormányzásával foglalkoznak, minden cselekedeteikről számoljanak az országgyűlésnek. Ha pedig rosszul viszik a dolgot, akkor az országgyűlés, mint a nemzet képviselője, azt mondja: nincs hozzátok bizodalmam, lépjetek le. Erre a régiek kilépnek és ő felsége abból a pártból, melly többségben van, új ministeriumot alakít. E szerint most nekünk magyar független (azaz: a német ministerektől független és felelős ministeriumunk van, melly az alkotmányos többségnek (azon pártnak, melly többségben van) kifolyása. De már ezekhez a mostani magyar ministerekhez van bizodalomunk; mert először magyarok s az ország szívében Budapesten laknak. Másodsor a legtisztább jellemű honfiak, kik eddig is mindég a szabadság bajnokai valának. Harmadsor, mert felelősek minden tetteikről az országgyűlésnek. Már az illy derék férfiakból álló kormány igazgatása mellett biztosak vagyunk, hogy minden rendelete a közszabadság és jólét érdekében történik.

De erre sokan azt felelik: minek hát így a király, ha mindent a ministerek tesznek, hisz akkor a királynak semmi hatalma nincs?

Dehogy nincs. A kormányzás nagy teher egy emberre, sok is és el nem viselheti; aztán a király hatalmát leginkább a törvényhozásnál gyakorolja; mert ha már a törvény a király és a nemzet közmegegyezésével meghoztatott, akkor azt úgy sem lehet még a királynak sem

megszegni, ennél fogva könnyen átengedheti a kormányzást, mind a mellett is elég sok dolga és hatalma marad még, csak annak eleget tehessen. Így ott, hol felelős ministerek vannak, és a nemzetben elég erő van, a törvényt szegő ministert annak idejében meg is büntetni: ott biztosok lehetünk, hogy a törvényt megtartatik.

Ezek azon törvények, mellyeken a nép jogai alapulnak, s mellyek a népet political szempontból leginkább érdeklik. De szükséges ezentúl még a népet, némelly napi kérdésekkel is, mellyek a jövő hongyulás tárgyai lesznek, mintegy előre megismertetni.

Ezek közül tán már a néphez is eljutott hírben a statusadósság csiklandós ügye; jó lesz erről pár szót szokunk. Azok a jó német minister urak, kikről már párszor megemlékezéink, vagy is inkább ezek feje Metternich, becsületes eljárásának súlyos bizonyítékául üres kasszát, és vagy ezer millió forint statusadósságot hagyott hátra emlékül; már hogy e roppant pénzt hova tette, azt a jó isten tudja; de annyit jól tudunk, hogy Magyarországnak belőle egy garas sem jutott.

Továbbá a pénzt mikor fölvtették, a magyar országgyűlést soha sem kérdezték meg, hogy ez adósságból vesze nyakára valamit; pedig a magyar nemességnek volt annyi szabadsága még a régi alkotmány mellett is, hogy sem adót, sem adósságot nyakára nem köthettek az országnak, az országgyűlés beleegyezése nélkül, s így miután sem nem használtuk, sem nem egyeztünk az adósság fölvetelébe: így világos, hogy minket nem illet. Mégis a jó sógorok azt akarják, hogy vállaljunk el belőle vagy 250 milliót. Kötelességből nem tartozunk, barátságból tökéletesen bolondok volnánk, ha megtennők, Hiszen ez

olly roppant pénz, hogy kis unokáink sem tudnák kifizetni Ennyi pénzből paradicsommá tesszük az egész országot, fizesse a statusadósságot az, a ki csinálta.

A XX. t. cikk 3. §-a mondja, hogy *„minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségük közállamalmi költségek által fedeztessenek, s ez elvnek részletes alkalmazásával a ministerium az illető hitfelekezetek meghallgatásával a közelebbi törvényhozás elébe kimerítő törvényjavaslatot fog előterjeszteni.”*

E szerint a múlt hongyülés – hol a püspökök és káptalanok is jelen voltak – kimondotta, hogy minden hitfelekezetű papot a status (közállamalom, ország) fog fizetni, hogy és miként? azt a jövő hongyülés végzi el. Ebből az következik, hogy a püspökök és káptalanok fekvő javaikat a statusnak adják át, és ők ezután tiszta fizetést húzandnak a statustól, valamint az alsóbb rendű papság is. Ez igen igazságos és helyes is, mert az egyházi előjárókat nem kell vagyonkezeléssel terhelni, mert ekkor papi kötelességeiknek nem tehetnek eleget; igazságos, mert a kisebb rendű papság, ki legtöbb terhet emel, jobban fog fizettetni, de azért is igazságos, mert a robot, dézma és tized megszüntével, némelly püspök igen keveset, másik csaknem minden jövedelmét elveszte.

Eddig a status földet adott a főpapságnak, hivatalához illő tartására, ez a jelen viszonyokkal meg nem egyez, tehát kész fizetést fog adni; meg lehet, hogy így talán nem lesznek oily dús gazdag püspökeink, de' rongyos fálusi lelkészeink sem leendnek; hanem kinek kinek állásához való tisztes fizetést ad a status.

Megtörténhetik, hogy lesznek olyanok, kik e törvényes rendelkezés ellen a nép vakbuzgóságát galádul

fölhasználandják, ezt nem tesszük föl a papságról, ámbár már is volt példa reá; mindazáltal vigyázatok, néptanító-társaink! az illy bujtogatókra, magyarázatok meg a népnek, hogy a szabadság korában a vallást senki nem támadja meg, azt kinek-kinek saját lelkiismeretére hagyja, a papi jószág pedig a vallással semmi összefüggésben nincs, v Most a nép szabad, maga ura, jó árú szabad földet bír, szükség, hogy ha valaha, úgy most eszén járjon a maga házi gazdaságában is. Mert eddig a jobbágytelken nem igen kapott az ember, mert lealázó kötelezettség volt hozzá kapcsolva, de most sok embernek vásik rá a foga. És a jobbágy, ha eddig elkótyázta is földét, ismét akadt valahol egy elhagyatott fertálytelek, hol eltengődhetett; de ha most kiadósítja magát földjéből, soha sem jut többé saját földjére, mert az ára napról napra növekszik.

A nép könnyelmű, most könnyen jutott szép birtokhoz, s hajlandó lesz farsangot ülni; és kéznél lesz mindjárt Iczik, meg Mózsés és marokkal kínálja a kölcsönpénzt, ez csábítólag hat a szegény gazdára, s majd addig számolgatnak együtt, míg sem pénz sem föld nem lesz. Mi, mint a főtebbiekből is kilátszik, nem vagyunk zsidógyűlölők, de mégis jobb szeretjük, ha tudatlan földművelő keveset látogatja őket.

Aztán nemcsak a zsidó fog most a telken kapni, hanem más is, s meg fogjuk látni, hogy a rendetlen s vigyázatlan gazdákat úgy kiforgatják a földbirtokból, mint a subából szokták, hogy észre sem veszi, már is föld nélkül maradt. Figyelmeztetni kell a gazdákat, hogy vigyázva és lassan bánjanak a dologgal.

Végre azt vérebe beoltani a népnek: hogy a szabadság legnagyobb biztosítóka az, ha a törvényeket min-

den honpolgár tiszteletben tartja, s azoknak önkénytesen s jó kedvvel engedelmeskedik. Ezzel s saját belátástok szerint több e félékkel igyekezzetek felvilágosítani a befolyástok alatt levő népet saját nyelvén s saját fogalmai s képességéhez alkalmazottan; s ha minden néptanító megfelel polgári kötelességének, úgy bizton nézhetünk a jövőndő elébe.

A kor által behozott rögtöni átalakulás kihat a status minden institutiojára, intézményeire s így különösen a nevelési s tanítási rendszerre is.

A már említettem XX. t. cikk nevelésünkre vonatkozólag csak ennyit mond: *„Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségéi közállodalmi költségek által fedeztessenek s a t.”*

Ebből következik: hogy a nevelés ügyét a status vévén át, azt a illető nevelési ügyminister, most b. Eötvös József fogja kezelni.

Hogy a néptanítók, mint minden más nyilvános nevelők s tanítók, állásukhoz s érdemükhöz mért tisztességes fizetéssel fognak a statustól elláttatni.

Hogy a néptanítók kiemeltetnek a lelkészeknek sok helyen a lealacsonyításig gyakorlott hatalmok alól, saját iskolai ügyükben függetlenek leendnek, és eljárásukról értelmes nevelők s tanítókból kinevezett iskolai felügyelőknek számolandnak.

Hogy a néptanító kivétetik azon függés-féle állapotból, mellyben most a nép irányában áll; hogy ne a közönség neki, hanem ő adjon a közönségnek irányt a nevelésben.

Így olly helyzetbe tétetik, millyet az ügy méltósága igényel, s millyet fáradozásai megérdemelnek.

Igen, ezt meg is kell érdemelnünk; mert a néptanítói állás javíttatván, a népnevelésnek a koral együtt kell haladnia, s igényeinek meg kell felelnie. De a mi népnevelésünk igen igen elmaradt, s hogy utolérhessük a kor igényeit, teljes lélekkel hozzá kell látnunk, hogy nevelés és tanításmódunkba a szükséges javításokat (reformokat) előzőleg behozhassuk. És erre nézve első lépés saját ismereteinknek gyarapítása, szélesbitése; meg kell ismerkednünk a czélszerűbb tanítási módok- s eszközökkel. E tekintetben igen helyesen tennének néptanítótársaink, ha az egy tájékeliek többen összejövn, együtt tanácskoznának, hogy körülményeikhez mérve, mint lehetne a kor igényelte javításokat iskoláikba behozni, s egymást is kölcsönösen serkentének, értekezés- s tanácsaikkal segítenék; hogy így majd akkor, midőn a nevelési s tanítási reformok országosan tetteg a ministerium által elrendeltetnek, a néptanítókat készen találják, nehogy készületlenségük következtében javított állasuktól elmaradni kénytelenítessenek.

Változván a nép political állása, változnia kell erkölcsének is. A nép erkölcsül eddigi elnyomott állapotában a vak engedelmesség és szolgálai tülés tekintetett; mert becsületességet s méltányosságot nem követelheténk tőle. Becsületesség s méltányosság az igazság érzetén alapul; de hol kereshettük ezt a népben, midőn minden

léptein égbe kiáltó igazságtalanság súlyát érzé; mely igazságtalanságot viszont igazságtalansággal igyekezett a legelső alkalommal visszatorolni. Tiszta erkölcsiség ott nem lehet, hol a statusszerkezetben el vannak hintve az erkölcstelenség magvai. És a keresztény vallás magasztos erkölcstanai is elveszték hatásukat, mert az életben valóságként nem jelenhettek meg, a népre pedig nem a szó, hanem a tett hat.

Most a statusszerkezet a természetjog igazságira fektettetett, s a keresztényi erkölcsiség egyik a földiekre vonatkozó fő elve, t. i. a felebaráti szeretet, életben s valóságban jelenik meg, most a nép erkölcseinek is ezek szerint kell változnia, s vak engedelmesség helyett törvénytisztelet, s a szolgálai türelem helyett méltányosság s igazság lettek néperkölcscsé. – A néptanítónak is erre kell irányoznia nevelési törekvéseit.

Mondjuk: *nevelési törekvéseit*; mert a népiskoláknak nemcsak helyes tanítóintézetekké, hanem helyes nevelői intézetekké is át kell alakulniuk. Eddig a néptanító igyekezete oda irányult, hogy a leendő jobbágyot a reá várakozó tömérdek terhek – ide értvén a bot terheit is – elviselésére képessé, alkalmatossá tegye. És sokan közülünk ez utóbbi igyekezetben a fáradságot nem igen sajnálták; de most ennek ideje lejárt. Nem szolgát, szabad embert kell nevelnünk, azért ki az iskolából a pálczával, korbáccsal s több e féle gyönyörű nevelési eszközökkel, a pálczát már a katonaságnál sem használják, annál kevésbé illik az az iskolába.

Igen, de sokan azt mondják, pálcza nélkül ki bírja igazgatni, jóra vezetni azon szilaj gyermekereget, kiket

otthon az apák kapanyéllal terelgetnek a jó magaviselet ösvényére?

A szeretet, a szelíd bánásmód azon mézes madzag, mellyen az ügyes tanító oda vezetheti tanítványát, hova tetszik.

Igyekezünk a gyermekben a becsületérzetet felköltetni s ennél fogva hassunk reá.

Hogy pedig a gyermek otthon az utcai kódorgás és cselédség rősz befolyása alatt el ne szilajodjék arra kell munkálnunk, hogy a gyermeket mentül előbb kivegyük azon erkölcsrontó körből, mellyben eddig fetrengett. Meg kell ismertetni a szülőkkel a nevelés hasznait, hajlandókká tenni, hogy a gyermekek neveltetésére több figyelmet s költséget áldozzanak.

Reményünk van, hogy a nevelési reformok behozatalával minden helységben az elemi iskola mellett óvóintézet is fog felállítatni, hol az ügyes férfi óvó vagy jó erkölcsű asszony felügyelése alá bocsáttatnak a már két három éves kisdedek. és hat éves korukig itt maradnak, innét az elemi iskolába átlépendők.

Ez által először a szülők is nagy tehertől menekülven meg, jobban utána láthatnak házi foglalatosságuknak. Továbbá a gyermekek korán szelíd bánásmódhoz szokván, és a cselédség rősz befolyása alól kivétetvén, szelídebb, jámborabb, s mivel elméje játszi s kedveltelő előadás által fejlesztetik az illy intézetkében, sokkal tanulékonyabb is leend; de szükség egyszersmind, hogy midőn az óvodából az elemi iskolába lépend, ott is a szelíd s könnyű bánásmódnak folytatását találja. Mert csak a szelídségnek s vonzalomnak nyílik meg az őszinte gyermekkebel, a durva s ijesztő eljárás előtt elzárkózik, mint a hajnalka

nalka a perzselő napsugárok előtt. A gyermek bizalmas vonzódása nélkül kínos a tanítás, de még kínosb a tanulás.

A tanító az isten legszebb s nemesebb művét, az emberi lelket s szívet veszi át még fejledezésnek indult csirájában, hogy azt az emberi tökély felé inkább inkább művelje. E szép munkájában a természet jelöli ki a tanítónak a vezérutat, mellyet követnie kell. A természet határtalan hittel s vonzódással tölte el a gyermekkebelt az értelmesbek s gyermeki kis világához szeretettel leereszkedni tudók iránt, s ezen hit, e vonzódás azon fonál, mellyet a tanítónak felkeresni s megtalálni kell, ezzel csatolja magához s azon tárgyakhoz, mellyek üdvére szolgálnak.

Vagy beszéljünk gyakorlatiabbban. A gyermek természetében fekszik a játsziság, vígság, szóval: a gyermekiesség. Ki vele sikeresen banni akar, szükség, hogy leereszkedni tudjon könnyű kedélyéhez, bánásmódja derítő, ébresztő legyen; – ki sükerrel akarja tanítani, szükség, hogy leereszkedni tudjon szűk körű fogalmaihoz s gyenge elméjéhez s ezekhez a fentebbi módon mérje tanítását. Mert képzeljük csak magunkat a gyermek állapotába s természetébe, s gondoljuk, hogy mint ilyeneknek, naponta órákig kellene hallgatnunk egy komor képű dörgő morgó tanítónak tanítását, mellyet, minthogy nem gyenge elménkhez alkalmaz, meg nem érthetünk; már illy beszéd alatt hogy lehetnénk nyugottan, csendesen pezsgő vérünk daczára órákig, vagy hogy tanulhatnók meg leczkését, mellyet nem értünk? Bizony nem hallgathatnék azt csendes, ha figyelmünket le nem tudná kötni érdekes előadással; mert izgó vérünk kénytetne a feszelésre; – se

meg-nem taníthatnók feladatát; mert az képtelenség, hogy azt tudja a gyermek, mit nem is ért.

Pedig legtöbb esetben így van és ez az oka, hogy rosszak a gyermekek. Nem a gyermeknek kell először megnyerni a tanító szeretetét, hanem a tanítónak a gyermek vonzódását, a gyermek csak természeti ösztönét követi, de a tanítónak kötelessége tudni ez ösztönt maga felé irányozni.

Ne csináljunk a gyermek előtt mindég- olly képet, hogy reszkessen előttünk, ez elidegeníti, elkeseríti s végre elfásítja őt. Legyünk szelídek s ne csak tanulással terhelni, de annak idejében játékkal s multságábani részvétellel felderíteni is tudjuk. Így fogamzik meg benne a bizalom s vonzódás, melly meg levén, a büntetéseket nélkülözhetendjük. S ha könnyelmű vétségéért javítanunk kell, ne büntessük az által, hogy fájdalmatat osszunk neki, hanem inkább az által, hogy élvezetektől s előtte kedves multságoktól vonjuk el.

Soha sem tűnik föl előttünk kedvesebben egy tanító, mint midőn növendékeivel játszani látjuk.

S végre mindig az legyen előttünk, hogy nem ütleget alá való barmot, hanem szabad embert nevelünk.

Szabad embernek értelemre is van szüksége, s azért iskoláinkban a szelídebb bánásmóddal az értelemre való tanításnak is otthonossá kell válnia. A magoltatásra s iskolai könyvekre nem kell a tanítónak támaszkodnia, nem lehet, nem szabad. Mit a 8-10 éves gyermek otthon tanul, az betű, de nem ismeret, otthon legfelebb ismételheti, mit már az iskolában jól megértett s megtanult. Erre a tanítónak nagyobb készütséggel kell bírnia, s a magyarázatban fáradszhatatlannak lennie.

Melleyek már most azon ismeretek, melleyekre a népnek mostani állásában elkerülhetlen szükség-e van; ezekről s előadási módjukról futólagosan előadjuk nézeteinket.

Első helyen áll a vallás, melly addig is, míg az iskolák máskénti rendezése bekövetkeznék, az elemi tanító körébe tartozand. Mondjuk: *máskénti rendezése*, mert már a mostani törvény is megengedi, hogy egyik hitfelekezetű a másik hitfelekezet iskolájába járhasson, ezt olly rendezésnek kell követnie, melly szerint valláskülönbség nélkül a tudományokat minden gyermek egy iskolában tanulandja, hittanát pedig külön-külön saját felekezeti papjától. – Mert a tudomány nem felekezeties, az írás, olvasás mint eszközei az ismeretszerzésnek, a természetrajz, a földleírás, történetírás és számtan ugyanaz minden hitfelekezetűeknél, tehát ezt együtt tanulhatja, minek hát ezekért felekezetiessé tenni az iskolát, minek egy helységben két – három rongyos és roszul kezelt iskolát tartani, holott azon erővel egy tökéletest állíthatnánk; mi a gyermek hitvallási tanítását illeti, azt saját papjától nyerje, így nem is fog az olly közönyössé válni előtte, mint a többi tanulmányok.

Addig is azonban, míg kezeitek alatt marad a vallás tanítása, ne annyira a katekismus vagy káté magoltására, mint szellemének megértetésére, s vallási érzelem fölköltetésére s megőrzésére fordítsátok igyekezeteteket. A gyermeket a katekismus vagy káté betűinek ráerőltetése által, mielőtt benne a vallási érzelmet felköltöttük volna, a vallás iránt közönyössé tesszük. Legelőször az isteni jószág sok kézzelfogható megmutatása által szeretetet kell költenünk a gyermekkebelben, aztán Krisztus életét magyarázgatnunk előtte s csak ezután taníthatjuk a hitvallás el-

veit a katekismus- vagy kátéból; mert ez utóbbi az előbbieken épül.

E szerint is a hittannal szoros összeköttetésben van a biblia. A bibliát, a mint az most az iskolákhoz alkalmazva van, egészben nem helyeselhetjük, mert a többi hiányai közt csak egyet említünk is, azt t. i. hogy sok olly bűnök fordulnak elő benne, mellyeket a gyermek még nem is ismer; ha megmagyarázzuk, roszul teszünk, mert roszat ismertetünk meg vele, ha nem, hibázunk a tanítás azon fő elve ellen, meliy szerint semmit ne tanultassunk a gyermekkel, mit meg nem magyaráztunk neki; – vagy mi még veszedelmesb, otthon majd más által fog azon bűn ismeretére jutni, millyen p. o. Dávid bűnbe esése vagy Józsefnek Putifár feleségével való története sat. Azért a biblia-tanulatásnál az illyes helyeken tapintattal kell eljárni.

Az írás, olvasás tanításáról nem szólunk, mert az maga nagy részletességet és külön kötetet igényel.

A vallástan, írás és olvasás tudása után legnagyobb szüksége van a népnek a számadásra. S kitűnőleg most, midőn saját birtoka van; erre tehát kiválólag nagy figyelmet kell fordítunk, és pedig különösebben a fejszámadásra, mert a gazda ember nem visel magánál író eszközt, s minek is? kisebb feladatok megoldására elég az ész maga. A fejszámolás sok gyakorlást kíván, mi nem telik ki a különben is túlterhelt tanító idejéből, az igaz; erre nézve úgy segíthetünk magunkon, hogy a nagyobb és értelmesebbeket jól elkészítjük s ezek közt fölosztjuk a gyengébbeket, hogy tanítsák; s ugyanezen módot kell követnünk egyéb ismereteknél is, mert az élő szót soha sem pótolhatja semmi könyv. Továbbá a már nagyokat s nem sokára kilépendőket, egy kis háztartási költségvetésre ta-

nitsuk, hogy föl tudja majd vetni, mi jövedelme s mi kiadásai vannak, s ezekhez intézhetendje dolgait, s biztosan vihesse gazdaságát

Az elemi iskolákban egyik igen szükséges és kedves tanulmány a természetrajz legyen, de ne könyvből magoltassuk, hanem elbeszélés által ismertessük a gyermekkel, ez legyen azon frissítő elem, mellyel a komoly tanulmányok miatt lankadozó kedélyeket fölvidítsuk, s igen czélszerű volna, ha olvasó könyveinkben élénkséggel irt állatok leírása foglaltatnék; mert ezt szívesebben is olvasná a gyermek s egyszersmind ismeretet is szerezne magának. Továbbá a babonairtas szempontjából a természettant is kell előadnunk, népszerűen magyarázgatván a természet egyszerűbb tüneményeit.

A nép political jogokkal bír, beavatkozik a hon dolgaiba, szükséges tehát, hogy hónát, saját országát s annak történetét is némiképp ismerje; azért a földleírás és történetírás ki nem maradhat a népiskolából. No hát még mit? – mondani fogja egy némelly – egész tudományos akadémia lesz már az elemi tanodából? Nem úgy barátom, okkal móddal azt is meg lehet tenni, mi egyelőre lehetlennek látszik.

Nézzünk csak be egy óvó intézetbe, s látni fogjuk, hogy az öt-hat éves kiseded milly jártas Magyarország földképén, pedig a betűt sem ismeri; így lehet az elemi iskolákban is pusztán a földképről tanítani a földleírást; mert csak is úgy tanulhatja meg igazán azt a gyermek, ha nem könyvből, hanem földképről tanulja. – Az igaz, hogy sokat kell beszélünk, s ismételnünk vagy az értelmesebb gyermekek által ismételtetnünk, hogy elmájukben maradjon, de ez aztán nem szótanulás lesz, hanem valódi ismer-

ret. Azért csak földképet kell teremteni az iskola falára, és használni.

Továbbá vannak 10-12 éves gyermekek, kik hosszabbnál hosszabb, s czifrábnál czifrább meséket tudnak elmondani, míg a könyvből alig tudnak 3-4 sort megtanulni. A mese érthető s felfogásához mért nyelven adott elő és a tárgy is érdekes volt előtte s egy hallásra megtanulta. Használjuk föl mi ezt a módot a történetírásra s mesealakban mondjunk el koronkint egy-egy jelesebb pontot históriánkból s jobban emlékében marad a gyermeknek, mint ha könyvből tanulta volna.

Még több megemlítendőnk is volna, de e kis munka szűk köre nem engedi; a fentebbi eszméket is csak futólag érinthettük, a tanítóra hagyván azoknak további kifejtését, s körülményeikhez alkalmazását, mindezekhez pedig buzgalmat és erőt, egészséget s vidám kedélyt kívánunk; mert fél olly nehéz a munka, ha az ember kedvvel teszi. Jónak látjuk még néhány hasznos könyvecskének czimét idejegyezni ismertetésül.

Tanulásra valók:

Öntanulás. Edvi Illéstől. Ara 30 kr. pp.

Általános világtörténet. Táncsics Miháltól. Ara 20 kr. p.

Magyarok története. Az ifjúság számára. Táncsics Mihál.

Ara 16 kr. p.

Természettan. Varga Jánostól. Ára 50 kr. p.

Földrajzi oktatás. 3 folyamatban. Kis Lajostól. Ára:

1 ft. p.

Elemi oktatás. Ara 10 kr. p. Kapható Ney Ferencz a kisdedovókat képző intézet igazgatójánál.

Magyarország mérges növényei. Kubiny Ágostontól. Ára: 1 ft. 30 kr. p.

A mlág története a legrégebb időktől fogva a legújabb korig. Kis Lajostól.

Számvetési és mezőgazdálkodási számadástan. Csötönyi Mártontól. Ára 9 kr. p.

Magyarok története. Rajcsányitól. Ára 40 kr. p.

Kék könyvtár. Kisdedek számvetése.

Olvasásra valók:

A népnevelés hatása Magyarhon népeinek erkölcsiségére.

Ney Ferencztől.

Kisdedovási nefelejts. Ney Ferencztől. Ára 3 kr. váltó.

Flóri könyve. Bezeredy Amáliától. Ára 20 kr. p.

Két tanszéki beszéd. A gyermekek tanodáztatásáról, és a közvizsgálatok tartásáról. Tavasy Lajost. 10 kr. p.

Házi neveléstan kézikönyve. Heinsius Tivadartól, magyarártva Fábián Gábortól. 1 ft. 20 kr. p.

Lélektan. Vantjrák Andrástól. Ára 58 kr. p.

Nevelési emléklapok, szerkeszté Tavasy Lajos.

Első füzete. Pestalozzi arczképével 1 ft. p., – a nélkül 40 kr. p.

Második füzete. A prot. tanárok 1 846-ik évi gyűlésének jegyzőkönyve és naplója. Ára 30 kr. p.

Harmadik és negyedik füzete. Értekezmények, bírálmányok és vegyes nevelési közlemények tartalmú. Ára 50 kr. p.

Ötödik füzete. A soproni tanári gyűlés, értekezmények, tanodái szónoklatok, bírálmányok, vegyes nevelési közlemények, legújabb 15-ik Martius után. Ára: 50 kr. p.

Végre a néperények közt elől áll *a munkásság*, ez már ma nem úgy tűnik föl, mint reá parancsolt kötelesség - mert már nem másnak dolgozik -, hanem mint saját javának előmozdítása; s ezt is már gyermekkorában az iskolák küszöbén belől kell sajátjává tenni a jövőendő szabad embernek. Erre nézve a néptanító szinte sokat tehet.

S most mielőtt megválnánk töletek, barátink, polgártársaink, még egy felszólítást intézünk hozzátok. A budapesti nevelők, tanítók - érezvén azt, hogy elmaradt népnevelésünk virágzó állapotba tételére az eldarabolt erők összes munkássága szükséges; hogy külön állva egyenkint hatásuk gyenge s kis körre szorítkozik; tudván azt, hogy a nevelésügyi minister munkássága csak a nevelő s tanítóintézetek organizatiojára s jobb karba helyezésére szorítkozhatik, magának a nevelésnek s tanításnak erkölcsi s tudományos szempontbóli emelését csak a nevelők s tanítók összesített igyekezete mozdíthatja elő: *egy magyar nevelési társaságot alakítanak*«

E társaság alapvonalai ezek:

1. §. Célja a társaságnak: a nevelési közügyet mind saját körében, mind hazaszerte erkölcsi s tudományos szempontból előmozdítani.
2. §. Négy működési módot jelölt ki: a) önkörébeni eszmecserét és értekeződést, tehát önképzést; b) irodalmi működést; c) nyilvános felolvasásokat; d) Írásbeli közlekedést a haza minden részeiben levő nevelési ügybarátokkal.

3. §. A gyűlések, mellyek részint köztanácskozásiak, részint szakiai, nyilvánosok.

4. §. Gyűlések havonként kétszer az elnök előleges tudósítása útján tartatnak. Ezeken kívül a rendkívüli esetekben az elnöknek joga van gyűlést tartani.

5. §. Tisztviselőkül tekintetnek, kik a társulat anyagi létét kezelik, u. m. elnök, jegyző, könyvtárok, pénztárnok s hat választmányi tag, kik évenként választatnak.

6. §. Tagok egyenlők.

7. §. A társulat költségeinek fedezésére minden tag évenként két ezüst forintot fizet.

8. §. Bár melly adomány hálás köszönettel vétetik, s azokról nyilvános számadás adatik.

E társaság ideiglenes elnöke Ney Ferencz, a kisded-óvókat képző intézet igazgatója, s megbízott jegyző Lázár Mihály.

Minden barátját s kezelőjét a nevelés ügyének felszólítunk e társulathoz csatlakozásra; mert illy fontosságú közügyet csak közerővel lehet s kell is előmozdítani.